

## «Ένας πολύτροπος μεταφραστής», ο Αλ.Παπαδιαμάντης «συναντά» τον Μπάιρον

*«Τον είδα σκυμμένον ώρας ολοκλήρους εις γραφεία εφημερίδων να μεταφράζει άρθρα , μυθιστορήματα, ειδήσεις, τηλεγραφήματα, χαμένον πάντα πίσω από ένα βουνό αγγλικών εφημερίδων περιοδικών, βιβλίων. Ήτο χλωμός και κακόρεκτος και δύστροπος κάποτε, υποφέρων από το στομάχι του»,* κάπως έτσι μας περιγράφει ο Παύλος Νιρβάνας την κοσμική και συνάμα ασκητική παρουσία του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, όταν αυτός επιδιδόταν με ζήλο και θέρμη στις απαιτήσεις του δύσκολου εγχειρήματος και της πνευματικής πρόκλησης του «μεταφράζειν» .

Ο Σκιαθίτης λογοτέχνης συναντούσε έννοιες, σαν κορμιά, γεννημένα στο χώμα ενός ξένου τόπου, ενδεδυμένα με φθόγγους και γράμματα της πατρικής τους γης και τους φορούσε ένα νέο ένδυμα, μιαν άλλη φορεσιά, να ταξιδέψουν, για να μιλήσουν- πάλι-για όσα εννοούν και σημαίνουν, αρθρωμένα πια σε έναν αλλιώτικο ήχο, κρατώντας, ωστόσο, ατόφιο το μεδούλι του αρχικού τους περιεχομένου· τη «μυρωδιά» των σωμάτων τους.

Ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης σ' αυτό το λεκτικό ζύγισμα που διανθίζεται με το δικό του «εικλησιαστικό» ύφος, «πατά» στο κατώφλι της αγγλικής λογοτεχνικής παράδοσης και καταπιάνεται σε ένα από τα μεταφραστικά του ταξίδια με το ποίημα του Λόρδου Βύρωνα, τα *«Νησιά της Ελλάδας»*. Η προσωπικότητα του Άγγλου ρομαντικού με τον θυελλώδη και περιπετειώδη βίο προσελκύει την προσοχή αυτού του «κοσμικού καλόγερου» των ελληνικών γραμμάτων είτε γιατί διέβλεψε σε αυτόν την αγαθότητα και την ειλικρίνεια των προθέσεων του-απέναντι στον ελληνικό αγώνα της Ανεξαρτησίας- είτε γιατί το ποιητικό του έργο συμφωνούσε με την ποιητική του αισθητική. Αναντίρρητα, η μετάφραση του λυρικού ποιήματος, τα *«Νησιά της Ελλάδος»* αποτελούν απόδειξη αυτού του θαυμασμού του Παπαδιαμάντη στο πρόσωπο του Βύρωνα και συμπυκνώνεται σαφώς στα λεγόμενα του πρώτου πως *«Ο Βύρων ήτο αρχαίος Έλλην κατά την καρδιάν, κατά το πνεύμα και κατά το φρόνημα»*

Ωστόσο, ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης δε στέκεται μόνο σε αυτή την μεταφραστική προσπάθεια. Καταπιάνεται και με την απόδοση σε ελληνική λαλιά των προσωπικών επιστολών του Βύρωνα, επιστολών που αποκαλύπτουν γλαφυρά τις σκέψεις, τις προσδοκίες, αλλά και τις αμφιβολίες και τις απογοητεύσεις του, όταν αυτός φρόντιζε για την εύρεση χρημάτων, πυρομαχικών και φαρμακευτικού υλικού και μηχανευόταν πολεμικές στρατηγικές και τεχνικές, για τις μάχες που οραματιζόταν ότι θα ζούσε, σαν άλλος Αχιλλέας, σε έναν τόπο που είχε γνωρίσει μόνο μέσα από τα αναγνώσματά του, αλλά αγαπούσε ήδη βαθιά και πολύ.

Ο Παπαδιαμάντης, των περιορισμένων ταξιδιών, της σκιαθίτικης υπαίθρου, της εκκλησιαστικής ζωής, της ολιγάρκειας, του λιτού, σχεδόν στερημένου βίου μετέφραζε τα ρηθέντα του Βύρωνος, του κοσμοπολίτη, ρομαντικού ποιητή με την ροπή προς τον προκλητικό, έλλυτο βίο· επεξεργαζόταν το έργο ενός αριστοκράτη που άνευ όρων παραδιδόταν στις γήινες και εφήμερες απολαύσεις. Μεταξύ, εντούτοις, αυτών των αντιθέσεων που πηγάζουν από την προσωπική ζωή του καθενός παρατηρεί κανείς ένα στοιχείο ενότητας, αυτό της κοινής αγάπης του βαθιά ελληνικού, της αγάπης για τον αδύναμο, για τον άνθρωπο που υποφέρει σαν το τραγικό πρόσωπο που μπλέκει σε περιπέτειες άθελα του, προκαλούμενο από μια μοίρα που είναι αδύνατο να ελέγξει. Ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης και ο Λόρδος Βύρωνας εκ διαμέτρου αντίθετοι ως προς το βίο συναντώνται πάραυτα στην «οδό» της ευσπλαχνίας, ως «αφηγητές» και «υπερασπιστές» του αδύναμου ανθρώπου.

Στο σημείο αυτό και σε ένα υποθετικό και παρακινδυνευμένο ερώτημα ποιος από τους ήρωες του Παπαδιαμάντη θα συγκινούσε περισσότερο τον Άγγλο «θεσπέσιο ποιητή», αν τυχόν υπήρχε η δυνατότητα να αναγνώσει κι αυτός κάποια από τα διηγήματά του ή ποιο θα επέλεγε ο ίδιος ο Παπαδιαμάντης να αναγνώσει στον Βύρωνα σε μια συνάντηση στη σφαίρα του «φαντασιακού», η απάντηση πιθανόν να ήταν το διήγημα, «*Έρωτας στα χιόνια*»

Ο ήρωας του διηγήματος αυτού, σύμβολο του απλού, αλλά και ταυτόχρονα τόσο περίπλοκου ανθρώπου, του «γυμνού» κι ανεπιτήδευτου απέναντι σε έναν κόσμο που του γεννά συνεχώς προκλήσεις, ίσως θα συγκινούσε και θα κέντριζε το ενδιαφέρον του ποιητή του «*Δον Ζουάν*».

«*Έρωτας στα χιόνια*», και το κεντρικό πρόσωπο αυτού του αφηγήματος, ο μπάρμπα-Γιαννιός, ένας ναυτικός που γνώρισε τις λύπες, τις ασωτίες, αλλά και την λαμπρότητα του ναυτικού επαγγέλματος, ζει πια παρηκμασμένος στο νησί της Σιάθου, ενώ «*κανένα δεν είχε εις τον κόσμον ήτον έρημος*». Είχε χάσει γυναίκα και παιδί, οικονομικά αδύναμος, με την ευρωστία του να τον έχει εγκαταλείψει, πνιγμένος στο ποτό που τον «κατάπινε» κυριολεκτικά μέσα στον στρόβιλο της λήθης, διατηρούσε κάτι από τη φλόγα της ζωής, έχοντας σμιλεύσει στο μυαλό του, έναν έρωτα για μια γειτόνισσά του, τη μυλωνού. Εκείνη στον αντίποδα, μέσα στην άγνοια και στην αδιαφορία για το πάθος του μπάρμπα-Γιαννιού, ζούσε τη χαρά της οικογενειακής ζωής και «*άλεθε με τον χειρόμυλό της αλεύρι*», για να ζυμωθεί το ψωμί του νησιού.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο ο Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης παρουσιάζει τη μορφή του παρηκμασμένου ανθρώπου που ζει στο περιθώριο, γραφική και προβλέψιμη, το τέλειο θύμα για περιπαικτικά σχόλια, αλλά και για ηθικά διδάγματα. Ο μπάρμπα-Γιαννιός από τις «*αγγλικές τσόχες*», τα «*βελούδινα*

γλέκα», τα «ψηλά καπέλα», τις «χρυσές καδένες» και τα «ωρολόγια» που φορούσε βρέθηκε μόνο με μια «πατατούκα» να ζεσταίνει τους ώμους του, αφού σαν άλλος άσωτος υιός είχε με «τας Φρόνας της Μασσαλίας» σκορπίσει και ξοδέψει κάθε οικονομία του.

Αυτή η ένδεια της εμφάνισής του επεκτεινόταν και στην φτώχεια που βίωνε εξωτερικά: αγαπημένα πρόσωπα είχαν από καιρό χαθεί, μόνη ζεστασιά ένα «παράνομο» ερωτικό συναίσθημα που βρισκόταν στο μεταίχμιο του γελού. Ο έρωτας για μια παντρεμένη γυναίκα- που η κατάκτησή της θα έμενε στη σφαίρα του ανεκπλήρωτου- είναι το μόνο που φλογίζει μέσα του κι έρχεται σε τρομερή αντίθεση με το χιόνι του χειμωνιάτικου, σκιαθίτικου τοπίου που έμελλε να γίνει ο εξαγνισμός του, ο λευκός τάφος του που ξέπλυne όλα τα κρίματά του.

Το συναίσθημά του, προηγουμένως, τον μετατρέπει σε ένα δορυφόρο, σε έναν παρατηρητή της ζωής της μυλωνούς. Περιεργάζεται από μακριά την αδιάφορη μυλωνού και στο μυαλό του ιδέες για τις ανατροπές που τεχνάζεται ο έρωτας γυρίζουν στον νου του.. και τον ζαλίζουν τόσο πολύ, ώστε καταλήγει χωμένος σε ένα σωρό από χιόνια, σκεπασμένος, παγωμένος, ξεχασμένος από τους ανθρώπους, κρυμμένος από το βλέμμα του Θεού. Ο άλλοτε ευειδής και καλοντυμένος ναυτικός που γευόταν ταξίδια κάθε είδους, τώρα αποχωρούσε από τη ζωή με έναν ερωτικό καημό, φτωχός και έρημος, χτυπημένος απ' τις απώλειες..

Κι έτσι, ο πολύτροπος μεταφραστής του λόγου και της ανθρώπινης ψυχής είναι βέβαιο πως «συνομίλησε» με τον Μπαίρον..

Μαρία Καρατζογιάννη

Φιλολόγος

ΜΑ Δημιουργικής Γραφής

Μέλος της Βυρωνικής Εταιρείας Μεσολογγίου